

קנב באר הגולה

הלכות שבת סימן שכב

שכב דין נולד בשבת, ובו ו' סעיפים:

א ביצה ג' ברייתא
ב עקביו לעיל
בסימן שי סעיף ו
ועין שם ג' ביצה ד'
מיקרא ד' שם ב'
ה שם ל"ג כימרא
דכ"ב היתד

א * ביצה שנוולדה בשבת אסורה (א) אפלו (ב) לטלטלה, ואפלו נתעברה בארץ (ב) כלן אסורות. וכולל לכף עליה פלי שלא תשבר, ויכלול (ג) (א) שלא יגע בה: ב' שבת שלאחר יום-טוב או לפניו, * נולדה בזה: (א) (ד) אסורה בזה: ג' (ה) יפרות שגשגו (ו) מן האילן בשבת (ז) אסורים בו ביום, (ח) ולעבר מותרים מזה: ד' (ט) * אכלי-בהמה אין בהם (י) משום תקון פלי, (יא) לפיכך מותר לקטם (יב) אפלו בפסין קש או תבן ולחצץ בו שני; * אכל קיכס שאינו

באר היטב

(ב) לטלטלה. בזה משום שבת שאחר י"ט שאז אסורה מדאורייתא משום חכנה: (ג) שלא יגע. עין סימן שי ס"ו מש"ש: (א) אסורה. עס"י הק"א מש"ש בס"ק ט:

באר הלכה

* ביצה שנוולדה וכו'. עין במשנה ברייתא שכתב: בזה משום שבת שאחר יום-טוב וכו' שאז וכו' מדאורייתא באכילה, בן פתב חסד-אברהם וכן כתבו הראשונים, והוא מגמרא ביצה ב' עמוד ב' וכן משמע שם ג' עמוד ב' דקאמר בשלמא לרבה וכו' הוי לה ספקא דאורייתא. וצריך עיון על פירוש המשניות להרמב"ם שכתב במשנה א שם דהכנה טבעית היא רק אסורה ורפנן: * נולדה בזה אסורה בזה. הינו ביום א' הסמוך לשבת, אבל ביום ב' שרי, וכן אם יום-טוב ביום ה' ו' נולדה ביום ה' מותר בשבת, ואינו אסור כי אם בשנוולדה ביום הסמוך לשבת, לכו אם הם ב' יום-טוב של ראש-השנה, דאז חשבוין שניהם כיוקא אריקא, לקמן סימן תקיג: * אכלי-בהמה וכו'. עין במשנה ברייתא מה שכתבתי 'ומשמע בפרכא', הינו דשם אינו לענין טלטול עצי כשמים ושפער גספן לקטסם. וצריך עיון קצת מלעיל סימן שח סעיף ל, ולפי מה דקאמר לן שם לבאונה אין ספק לטלטולם¹⁴: * אכל קיכס

משנה ברורה

א (א) אפלו לטלטלה. דבין (ב) הלא תני לאכילה, (ג) כמקצה דמא. והאי דאסורה באכילה הנינו לקמיה חנה] הוא גזירה משום שבת דמקלע אחר יום-טוב, שאז ביצה הנוולדה בה אסורה מדאורייתא באכילה, דכל ביצה דמתולדה האידנא מאתמול גמרה לה, ונמצא כשנאכלנה, דיום-טוב הכינה לשבת, (ג) וזה אסור מדכתיב "היה ביום הששי והכינו את אשר זכארו"¹¹, וסתם ששי חל הוא, להורות לנו דדוקא בחל צריה להכין לסעודת שבת, וכן ליום-טוב דגם הוא אקרי שבת, אבל ביום-טוב אסור להכין לסעודת שבת, וכל-שכן דבשבת אסור להכין לסעודת יום-טוב, וכל-כן בשנוולדה הביצה (ד) ביום-טוב שחל יום ראשון גספן אסור מן החולה לאכילה, דבדאי נגמרה במעי התרנגולת מאתמול, ונמצא דשבת הכינה ליום-טוב

כשנאכלנה; ואף-על-גב דהכנה בידי שמים היא ולא בידי אדם, גם זה הוא בכלל הכנה ואסור, ועל-כן גזרו רבנן בכל שבת יום-טוב כשנוולדה שאסור: (ב) כלן אסורות. דהוי דבר שגשג לו מתירין, וקאמר לן דדבר שגשג לו מתירין אפלו בארץ לא בטיל, והשעם, דעד שעתה יאכלנה ויטלטלנה בפחשש אסור, יותר טוב שימחין עד שתחשף ויהיה פלם כהתרה. וכן אם הוא ספק אם נולדה בשבת או מקדם, גספן אסור משעם זה, אף דכל דוכסא קאמר לן דספקא דרבנן להקל ולקמן בסימן תקיג. ועין שם עיר במגן-אברהם ובמשנה ברייתא לענין אם נתערב הספק באחרות¹². אף (ס) אם השפים קדם עמוד השחר וקצא הביצה מנחת בהקנה של תרנגולת, מתרת לטלטלה ולאכילה, דרבנן אינן יולדות בליה (ו) וסלינן דמאתמול שהיה יום חל נולדה: (ג) שלא יגע בה. הינו בהכחי, וכל-שכן בנגיעה בדיי¹³, והשעם, דעל-ידי שהיא עגלה היא מתענעת ממקומה¹⁴, ועין לעיל בסימן שח סעיף ג בהג"ה ובסימן שי סעיף ו ובמה שכתבנו שם¹⁵: ב' (ד) אסורה בזה. השעם, דאם נאכלנה (ו) הוי כמכין מיום אחד להכריז ואסור, וכנ"ל בסעיף-קטן א, וממילא כיון דלא חזיא לאכילה אסור גספן בטלטול: ג' (ה) פרות שגשגו וכו'. ואפלו (ס) אם ספק שמא נשר בשבת, גספן אסור. ועין בפסחים נ"ו, דאפלו אם כנתנו למצוה, להפקיר אותן לעניים שיאכלו אותן בשני בערות, גספן אסור¹⁶, דאף שהספק לטן להאכיל את העניים דמאי, מכל מקום לא הספיק להן לעבר על שבות דשבת יום-טוב: (ו) מן האילן בשבת. והוא הדין ונרעים וירקות הנמצאים בגנות אסור לאכלן, (ט) ואף לטלטלן, שמא נשרו היים. ונע, דאפלו אם יורע שגשגו בערב-שבת, אינו מותר רק ללקט אחר אחר ולאכלן, אבל לאכילת פירות בזה בזה אסור גמור¹⁷, ויכלולקמן בסימן שם סעיף ט, דכל דבר הקובץ במקום גדול דומה למעמר, ועין שם במשנה ברייתא דקרוי דגש בזה חייב חטאת¹⁸: (ז) אסורין. משום שמא יצלה ויתלשש¹⁹, וגם משום מקצה, דבין דאתקצאי מדעתה בין השמשות, דהיה אז מחבר, אתקצאי לכלי יומא: (ח) ולעבר מותרים מזה. ואין צריך להמתין בכדי שיעשה, (י) כיון שלא נעשה בהם מלאכה לא גזרו בזה: ד' (ט) אכלי-בהמה²⁰. רוצה לומר, דבר שראוי לאכילה להקמה. ומשמע בפרכא דאפלו (יא) אין עומד בשבילים, בגזן עצים רפים שראוי להם לאכילה, גספן לא מתקרא צליהם שם פלי: (י) משום תקון פלי. ומתיר אף בטלטול, דדבר הראוי לאכילה מוכן הוא לכל העצה: (יא) לפיכך וכו'. ויש שסוברין, דדוקא בגזן זה שעושה מקונו פלי בתחלה לא שנה תקון פלי, אבל אם מתקן פלי העשוי דבר דבר-אכל, בגזן שיש נקב בכלי ונוטל חתיכת לפת וחותרו לפי מדת הנקב, שנה בזה תקון פלי²¹. ונ"ו, והצחיקו בחי"אדם, ועין בגשמת-אדם דלדידה יש בזה חייב חטאת: (יב) אפלו בפסין וכו'. ואפלו הוא מקפיד על הסדה, אין בזה

שער הציון

(א) טגדאברהם לקמן בסימן תטו סעיף-קטן ב מדברי הר"ף והרא"ש בפרכא אין צדן. עין שם. ועין באשלה-אברהם סעיף-קטן א שפסספס סיכא שהתרגלה עומדת לאכילה נא דלמאן דאבר מקצה בשבת שרין ורוצה לטן הביצה לעבוד-המלים, אפשר דלא אסור בטלטול, דהמא דמה שכתב הפגד אברהם בסימן תמו אות ג. עין שם: (ג) הינו שאסורה בטלטול אפלו כשצריך לטפה, בגזן לכסות בה את הכלי, וכדאיתא בביצה ד'. וכל-שכן כשצריך רק למקומה: (ד) ביצה ב' עמוד ב'. ונע, דבזה לא מוציל התקון של צורב תכשילין, דלא אחי דרבנן ועקר דאורייתא, תוספות שם, ע"ש: (ד) וזה דלא אסור כשנוולדה ביום א' של חל מהאי טעמא, דסעודת חל לא חשיבא כלל ולא ביצי הכנה מעמד יום כמו דאשכחן בשבת, ועל-כן לא שנה לומר דהשבת הכין לה נרש"י שם והרע"ב: (ס) שם בסימן תקיג: (ו) לאפוקי אם היה בשבת שאחר יום-טוב, וכתב שכתב שם: (י) ואם הוא דאורייתא או דרבנן. עין לקמן בסימן תקיג ביצי ופגדאברהם¹ ובמה שכתבנו בשער הציון אות טז: (ח) וירושלמי דפסחים, והוא בתוספות פסחים נ"ו ע"ב, ע"ש: ואף דשם אינו לענין אכילה, ששטן דהוא הדין לענין טלטול, ומשום דהוי לה דבר שגשג לו מתירין, וכנ"ל לענין ביצה דגם שם השעם לכו יוסף משום פרות שגשגו. ואסור-כך מצאנו שכן כתב הפרי-מגדים, ואלא שלא הזכיר הירושלמי: (ט) פרי-מגדים: (י) ביח"אסוף וט"ז: (יא) דשם מבי' לענין עצי בשמים. ועין באור הלכה:

הלכות שבת סימן שבע

באר הגולה 304

אכלי-בהמה, (יג) אפילו לשלל כדי לחצץ בו שניו (ד) אסור: ה (טו) ומתן לטלטל צצי בשמים להרים בהם ולהניף בהם (טז) לחולה, (ז) (יז) ומוזלזל להרים בו, (יח) *אחד יקשים ואחד רבים: ו המחלק לבני-ביתו מנות בשבת "יכול להטיל גורל, לומר למי שצא גורל פלוני יהיה

באר היטב

קוטמו אינו מותר אלא ביד אכל לא בסכין, ולא חסר בסכין רק באכלי-בהמה, ע"ש. והשו"י בסמ"ק חולק על הישי"ש בזה ומחזיר אפילו בסכין, ע"ש. והמ"א סוף סי' תקא העלה דדקא לחוסף ריח שרי אבל אסור לחולד ריח, ע"ש.

משנה ברורה

שום חשש אסור מחמת מחסות פניו דדבר-אכל הוא (א) [ח"א]: (יג) אפילו לשלל, רוצה לומר, אפילו נטילה סתם בלי קטימה לצורך יצוא לשאר דברים דאסור, ואפילו לחצץ שניו הנה אמינא דמותר בשום קבוצה ובריות, וכמו שכתבנו במשנה ברורה, והוא גמרא שריבה שבת פ"א עמוד ב, ע"ש: * אחד קשים ואחד רבים. לכאורה קשה, אמאי חמירו לקטם בקשים להרים, והי דאינו מוכן בקטימה לעשותה בלי, שאינו רק להרים ואין שם בזה תקון בלי, ואסור משום מחסות בקשים, שאינם בכלל אכלי-בהמה, ודבר בלי מלאכה מחסות אין השם משום דבזה עושה בלי, אלא דזה גופא הוא מלאכה, כדדע משה שאמר הנמרה שבת ע"ד עמוד ב: האי טאן דסליח סלמא נקפיד אפשיחא דחביב עם משום מחסות? ואולי דכיון דמנצי בקוטם ביד, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן יז, אפילו משום מחסות לית בזה, דסתם מחסות הוא בכלי, וכן משמע לענין דמחזיקי מחסות שבת דלהכי פטור בקוטם ביד לחצץ בו שניו משום דמותר בלאחר יד, וכן רש"י גס"ק בכתב דקטימה שלא בסכין, תקון בלאחר יד הוא ולא תקון מעליה, ואי שם מחסות שם אפילו ביד, דל מכתא שם תקון ולמכת משום מחסות, אמנם בגושט-אדם ראיתי מלמא חזקא, שפצצד לומר דשם מחסות שם אפילו ביד, וקשה לרבנן אמאי חמירו לקטם בקשים? ואולי דהם קוטם להרים אינו מקפיד על המדה, דאינו מוכן רק ששלי"י הקטימה יהיה הרים גוף יחיד, אבל באמת אם הוא מקפיד על המדה, כגון שחברו מבקש מקונו שיתן לו מצציק-בשמים שלו והוא קוטם איהו שציר משהו כדי למנוע לו, אינדיכרנטי דיצטרך בזה לפעמים אסור דאורחא (ובזה יהיה מקום לדיון של השני-קנסות הנזילה שמתחיל צליו ספרי-מגדים, ע"ש), אבל סתם קוטם קיסם לחצץ בו שניו, משמע בנרמב"ם דהוא מקפיד על המדה מדחזקהו שם משום מחסות, עין ברמב"ם פרק יא, ונתנו דהוא רוצה להשוותו יפה כדי שיהיה טוב לחצץ בו שניו נוצן כבגדי-משק שם שדעמו דגם בזה אינו חביב פי אם בקוטם בסכין ולא ביד, וכדדע הר"א, ומדלא חזקהו משום מחסות שם מנה דסקינא לה דשם מחסות לא שם ביד וקמו שכתבנו, ואין לנו חלפה על השוואת אדם, שהוא רוצה לניב דברי ברמב"ם עליון הוא אומר להכריז מלמא חזקא, ואין לו רצון להכריז, וקמו שכתבנו רצון להכריז מרבני הר"א, ורש"י דמסתמך לא שם ביד, ויענין דיון נראה לי להכריז דמלמא מלאכת מחסות בכל אחד לפי ענינו, דדבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי, לא שם שם מחסות אלא בכלי, ודוקא שפצצו לענין גוף בשבת צ"ד עמוד ב, משום דאין דרך גזירה ביד, ודבר שדרכו להפרידו לשנים ביד וקמו שפצצו לענין איהו סחורה שדרכו להפרידו לשנים על-ידי קריעה ביד, חביב משום מחסות אי מפרדו על-ידי דה"ה, ודוקא שפצצו לענין תולש דחביב אפילו אם תולש ביד ולא בכלי, וקמו שפצצו רש"י בשבת ע"ג עמוד ב דבר שמתחיל אצ"ן דרך, ע"ש, אך כל זה דוקא אם הוא מקפיד על המדה, וקמו שכתבנו בפנים מלשון ברמב"ם, אך מה שכתבנו דמלמא בכל אחד לפי דרכו, לכאורה הוא רק לענין דאורחא, אבל מדרבנן יהיה אסור בכל פנא, ודוקא דמיונה דאסור מדרבנן לכלי עלמא אפילו

ו שם בנרמב"ם ז' שם
בגמרא
דחזקיה
ח שבת
קמ"ח משנה

באר הגולה

וכו' אפילו לשלל כדי לחצץ בו שניו אסור, רוצה לומר, אפילו נטילה סתם בלי קטימה, כן פרש הפ"ח. ועוד יש לומר בפשטא, דלא מפענא לטלטלו לצורך יצוא לשאר דברים דאסור, ואפילו לחצץ שניו הנה אמינא דמותר בשום קבוצה ובריות, וכמו שכתבנו במשנה ברורה, והוא גמרא שריבה שבת פ"א עמוד ב, ע"ש: * אחד קשים ואחד רבים. לכאורה קשה, אמאי חמירו לקטם בקשים להרים, והי דאינו מוכן בקטימה לעשותה בלי, שאינו רק להרים ואין שם בזה תקון בלי, ואסור משום מחסות בקשים, שאינם בכלל אכלי-בהמה, ודבר בלי מלאכה מחסות אין השם משום דבזה עושה בלי, אלא דזה גופא הוא מלאכה, כדדע משה שאמר הנמרה שבת ע"ד עמוד ב: האי טאן דסליח סלמא נקפיד אפשיחא דחביב עם משום מחסות? ואולי דכיון דמנצי בקוטם ביד, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן יז, אפילו משום מחסות לית בזה, דסתם מחסות הוא בכלי, וכן משמע לענין דמחזיקי מחסות שבת דלהכי פטור בקוטם ביד לחצץ בו שניו משום דמותר בלאחר יד, וכן רש"י גס"ק בכתב דקטימה שלא בסכין, תקון בלאחר יד הוא ולא תקון מעליה, ואי שם מחסות שם אפילו ביד, דל מכתא שם תקון ולמכת משום מחסות, אמנם בגושט-אדם ראיתי מלמא חזקא, שפצצד לומר דשם מחסות שם אפילו ביד, וקשה לרבנן אמאי חמירו לקטם בקשים? ואולי דהם קוטם להרים אינו מקפיד על המדה, דאינו מוכן רק ששלי"י הקטימה יהיה הרים גוף יחיד, אבל באמת אם הוא מקפיד על המדה, כגון שחברו מבקש מקונו שיתן לו מצציק-בשמים שלו והוא קוטם איהו שציר משהו כדי למנוע לו, אינדיכרנטי דיצטרך בזה לפעמים אסור דאורחא (ובזה יהיה מקום לדיון של השני-קנסות הנזילה שמתחיל צליו ספרי-מגדים, ע"ש), אבל סתם קוטם קיסם לחצץ בו שניו, משמע בנרמב"ם דהוא מקפיד על המדה מדחזקהו שם משום מחסות, עין ברמב"ם פרק יא, ונתנו דהוא רוצה להשוותו יפה כדי שיהיה טוב לחצץ בו שניו נוצן כבגדי-משק שם שדעמו דגם בזה אינו חביב פי אם בקוטם בסכין ולא ביד, וכדדע הר"א, ומדלא חזקהו משום מחסות שם מנה דסקינא לה דשם מחסות לא שם ביד וקמו שכתבנו, ואין לנו חלפה על השוואת אדם, שהוא רוצה לניב דברי ברמב"ם עליון הוא אומר להכריז מלמא חזקא, ואין לו רצון להכריז, וקמו שכתבנו רצון להכריז מרבני הר"א, ורש"י דמסתמך לא שם ביד, ויענין דיון נראה לי להכריז דמלמא מלאכת מחסות בכל אחד לפי ענינו, דדבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי, לא שם שם מחסות אלא בכלי, ודוקא שפצצו לענין גוף בשבת צ"ד עמוד ב, משום דאין דרך גזירה ביד, ודבר שדרכו להפרידו לשנים ביד וקמו שפצצו לענין איהו סחורה שדרכו להפרידו לשנים על-ידי קריעה ביד, חביב משום מחסות אי מפרדו על-ידי דה"ה, ודוקא שפצצו לענין תולש דחביב אפילו אם תולש ביד ולא בכלי, וקמו שפצצו רש"י בשבת ע"ג עמוד ב דבר שמתחיל אצ"ן דרך, ע"ש, אך כל זה דוקא אם הוא מקפיד על המדה, וקמו שכתבנו בפנים מלשון ברמב"ם, אך מה שכתבנו דמלמא בכל אחד לפי דרכו, לכאורה הוא רק לענין דאורחא, אבל מדרבנן יהיה אסור בכל פנא, ודוקא דמיונה דאסור מדרבנן לכלי עלמא אפילו

שער הציון

כמשחק, פטור (רמב"ם פ"א). ומה יפה הועילו לנו הנביאים (נחמיה י) ונחמנו ז"ל במה שאסרו לנו המנהגות וממכר בשבת, שפצצו שכיב לבוא לירי חזיב חטאת, כגון שמיכר איהו סחורה ומחסות ממנו לפי מדתו הצריך לו, דחביב משום מחסות (ח"א בכלל לו). (ב) אין מלאכת מחסות שם באכלין, וקמו שכתבנו לעיל בסעיף קטן יב. (ג) אם מלאכת מחסות הוא דוקא בכלי או אפילו ביד, עין במה שכתבנו בבאור הלכה דמלמא בכל דבר לפי ענינו, דדבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי, אין חביב כי אם בכלי, ודבר שדרכו להפרידו ביד, חביב גם-כן אפילו ביד, ומסתברא דאסור דרבנן יש בכל גונו, וקמו שכתבנו בבאור הלכה, עין שם. החומה קיסם בסכין לחצץ בו שניו,

תרגום: 1 שבת-נדר.

(יג) עין בספרי-מגדים שפצצו דהוא הדין דמותר לקטם הקיסם ביד כדי לחצץ בו שניו אם אי אפשר לו לחצץ בו בלא זה, ובפי מה שכתבנו מקדם דקטימת הקיסם ביד הוא רק משום שבת, עין שם: (יג) תוספת-שבת. ואף דבמגן-אבנאם כתב 'אפשר' לפי האמת כן הוא, עין ברמב"ם שהשמיט זה לגמרי, משמע דסקינא לה דבין דמטלטלין להו להרים מפניא מותר גם-כן להניף: (יד) וישל ונביאו שהגן-אבנאם, והקיסם עמו האלהי בזה וגם שהרבה נפאל, דלא כש"י: (טו) וברבים מותר אף בכלי, דהם בכלל אכלי-בהמה, ומשעם זה אף לחצץ בו שניו מותר בסכין, וכמו שכתב רש"י שם: (טז) וכן למן שפיגנא"י באבדן מוליד בית (פמ"ג בשם ח"צ). נעץ באר היטב מה שהביא בשם שני-קנסות הנזילה שמתחיל צליו ספרי-מגדים, וכמו שכתבנו בפנים מלשון ברמב"ם, אך כל זה דוקא אם הוא מקפיד על המדה, וקמו שכתבנו בפנים מלשון ברמב"ם, אך מה שכתבנו דמלמא בכל אחד לפי דרכו, לכאורה הוא רק לענין דאורחא, אבל מדרבנן יהיה אסור בכל פנא, ודוקא דמיונה דאסור מדרבנן לכלי עלמא אפילו

הלכות שבת סימן שבע

ביאורים ומוספים

הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ו עמ' נ) שאסור, אלא אם כן הריח חלש וכמעט שאינו מורגש, שבוה אפשר שיש להקל.

וכן להוליד ריח במים, כתב לקמן (סי' תקיא ס"ק כח) שאסור, ולשפוך שמן ורחני לתוך מים, כתב לעיל (סי' קכח ס"ק כג) שלדעת הט"ז והמג"א אסור, משום שמוליד בהם ריח, ולדעת הא"ר והחכם צבי מותר, כיון שאין השמן מוליד ריח במים, אלא שהשמן המערב בהם הוא זה שמדיר את הריח.

אמנם, לתת מים שמעורב בהם שמן רחמי על הידים, כתב שם שבדאי יש לסמוך על הא"ר והחכם צבי שמתירים, אף על פי שמוליד ריח בידיים. ובטעם הודתר, כתב הא"ר שם (סי' ח), שאין השמן מוליד ריח בידיים, אלא הריח הוא של השמן עצמו הדבוק בהן. ובשרית גינת ורדים (א"ח כלל ג סי' טז) כתב, שטעם ההיתר להוליד ריח בגוף הוא משום שריח זה אינו מתקיים כל כך, מחמת שהדעה מועבירה. ולכדי ריח הנמצא על הידים כתב טעם נוסף, שידים עסקניות הן, והריח שיש בהן מתפוגג במהרה, והביאו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כו).

וכן לשטוף את הפה במי פה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קל) שמותר, מפני שמותר להוליד ריח בגוף, אך לתת מי פה במים על מנת לשטוף בהם את פיה, כתב (שם) שאסור, מפני שבכך מוליד ריח במים. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"כ פי"ד הע' קב) שאם לא הכין מי פה מבעוד יום, יש להקל לערבם במים, מפני שמטרת העירוב אינה ליתן בהם ריח, אלא לדללם כדי שיהיו בריכה נמוך יותר. ומי פה שמלבד תועלתם להעברת ריח הפה יש בהם גם חומר חיטוי, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני פ"ט ס"ק מז) שאסור להשתמש בהם.

וכן לתת מי בושם על הגוף, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"כ פי"ד הע' צב, ובח"ג שם) שמותר, כשם שהותר לתת מים שמעורב בהם שמן רחמי על הידיים. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ה תשובה ח) כתב, שלא הותר לתת מי בושם אלא על המקומות המגולים שבגוף, כפנים וידיים, מפני שהריח אינו מתקיים בהם כל כך, אך לא במקומות המכוסים שבגוף, כיון שהריח מתקיים בהם.

אכן, לתת מי בושם בשערות ובזקן, כתב בשו"ת הלכות קטנה (ח"ב סי' כ) שאסור, מפני שהשיער נחשב כבגד לענין ריח, כמבואר בגמ' (ברכות מג. ב. לפי איכא דאמר אחא) וברמב"ם (פ"ה מהל' דעות ה"ט) לגבי הדין שלא יצא תלמיד חכם לשוק כשהוא מבושם. וכן כתב בשו"ת אור לציון (שם), וביאר, שהריח הנמצא בשערות מתקיים יותר מריח הניתן על הפנים והידיים, כמבואר בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' נא). ואף הגר"ש אלישיב (הערות למס' ביצה כג, א) הסתפק שמא אסור הדבר, מפני שהריח הניתן על השערות אינו דומה לריח הניתן על הגוף, שעיקר ענינו להעביר את ריח הזיעה, אלא דומה לריח הניתן על בגד, כמבואר בגמ' שם. מאידך, בשו"ת גינת ורדים (שם) כתב שמותר לתת מי בושם על גבי השערות או הזקן.

להוליד ריח בבגד בלא לסוין לכך, כגון שמיני פלפלין בתוך בגד ודך אותם, כתב לעיל (סי' שכא ס"ק כח) שאף על פי שבתחילה החמיר בזה חס"ז, מ"מ נראה שלבסוף חזר בו והיקל. אמנם, לגבי הנחת אתרוג בבגד על מנת לשמרו, כתב לקמן (סי' תרנח ס"ק ז) שנחלקו הפוסקים אם מותר לעשות כן, וכשעת הדחק, כגון כשאין לו מקום שמור להניח בו את האתרוג, כתב שם שאפשר שיש לסמוך על המקילין, ובשעה"צ שם (סי' ח) הוסיף, שביחוד יש לצדד להקל, במקום שאין לו ענין ותועלת בהולדת הריח. וראה במשנ"ב לקמן (סי' תקיא ס"ק כו) ובשעה"צ שם (סי' לא). וראה במשנ"ב לקמן (סי' תרנח ס"ק ז) ובשעה"צ שם (סי' ח) שצ"ל לסי' תקיא.

ולגבי נתינת בושם על הגוף הגורמת שיוולד ריח גם בבגדים, דעת הגר"ש קרליץ (עם מקדשי שביעי ח"ב פ"ג סי' ט) שמותר ליתנו, אך אם עושה כן כדי שיהיה ריח אף בבגדים, דעת הגר"ש קניבסקי (שם הע' 30) שאסור ליתנו.

ולגבי הנחת סבון באסלה כדי שיפיץ בה ריח [כאשר אין בזה חשש המשך במילואים עמוד 68]

[משנ"ב ס"ק יב]

בין דְּבִרְאֵל הָאָלָה.

15) ובטעם הדבר ביאר הגר"ש קרליץ (חוט שני ח"א פ"ט ס"ק ב), שהואיל ואין החיתוך מבטל מהאוכל תורת אוכל, אין הוא נחשב אלא כשימוש במאכל. והוסיף, שלפיו אין איסור לחתוך פירות וירקות בצורות מסוימות לשם יופי [כאשר אין בזה משום עובדין דחול], ראה שו"ע לקמן סי' תק ס"ג, וכשהחיתוך בצורה מיוחדת נראה בחיי אדם (סי' צב ס"ג) שאסור הדבר משום כתיבה, ובשו"ת שבת הלוי (ח"ו סי' כט) דן שמא יש בזה משום איסור בונה. אך לחתכם כאופן שמתבטלים הם מתורת אוכל על ידי כן, כגון לעשות סלסלה המיועדת לקישוט מקליפת אבטיח, אסור.

וכן לחתוך גלולה לשני חצאים שוים, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"כ פ"ג הע' ל) והגר"ש קרליץ (שם) שמותר, שכן שאין בדעתו להשתמש בה אלא רק לבלועה. נחשבת היא כאוכל, ואין מחתך באוכלין.

אכן, לחתוך סיגריה או חמאה כשהם כעטיפתם לשני חצאים שוים, דן הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה סי' שיד ס"ק יג אות ד) שמא יש לאסור, שאף על פי שהטבק והחמאה נחשבים כאוכלין ואין לאסור לחתכם. מ"מ שייך איסור מחתך בנייר שעוץ אותם.

[משנ"ב ס"ק יג]

אָסוּר מְשוּם מְקַצָּה כְּשֶׁאֵר עֲצִים⁽¹⁶⁾ וכו', דהוא פֶּעִין תְּקִין פְּלִיט.

16) ולחצוץ את שיניו בגפרור, כתב התהלה לדוד (ס"ק ד) שיתכן שמותר, כיון שלכאורה נחשב הגפרור ככלי שמלאכתו לאיסור, שמותר לטלטלו לצורך גופו [כשאין בידו כלי היתר, כגון קיסם המיוחד לכך, כמבואר לעיל (סי' שח ס"ק ב)]. וראה מה שכתבנו שם (סי' לד), שלדעת הגר"ש קרליץ יתכן גפרור נחשב מוקצה מחמת גופו. והוסיף, שיתכן שאין לאסור אף משום החשש שמא יקטום [המבואר ברמ"א לעיל (סי' שיד ס"ה)]. מפני שהוא מיוחד לתשמיש אחר ויש עליו תורת בלי. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב תשובה ו) כתב שמותר. מאידך, לדעת הגר"ש אויערבך (ששי"כ פי"ד הע' צז) יש לחוש שדין הגפרור כדין עצים העומדים להטקה בלבר, ואסור לחצוץ בו את שיניו.

17) וכן לפתוח קפסאות שימורים ואריות מזון כשאין בדעתו לזרוקן לאחר שיחרקנו מתוכן, אלא להשתמש בהן פעם נוספת, צידד הגר"ש אויערבך (ששי"כ פי"ד הע' יד) שאסור, מפני שנחשב הדבר כתיקון בלי, והרי זה כקטימת קיסם כדי לחצוץ בו את שיניו. והוסיף (בח"ג שם), שמ"מ אין הדבר מוכרח לאיסור, כיון שאין זה כקטימת קיסם שיוצר הוא כלי כקטימתו, אלא רק פתיחת הכלי הקיים כדי להשתמש בו, וע"ש שנשאר בצ"ע. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' שיד ס"ק א).

[משנ"ב ס"ק טז]

הוא הדין לְכָרִיא⁽¹⁸⁾.

18) ולגבי ערבה, שדינה כמוקצה, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תרנח ס"ק ג) שיתכן שמה שמבאר בדברי הירושלמי (סוכה פ"ג ה"א) שמותר להניף אותה עבור חולה בשבת, הוא משום שלצורך חולה הותר איסור מוקצה.

[משנ"ב ס"ק יח]

אָבֵל אָסוּר לְהוֹלִיד בֵּיתוֹ⁽¹⁹⁾ וכו', כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַבֵּיט מֵרִיחַ אָסוּר⁽²⁰⁾ וכו', הַמְתַּקֵּן עוֹרָתוֹ⁽²¹⁾, אוּ כֹל דְּכָר שֶׁאֵדָם מִתְּמַךְ⁽²²⁾ וכו', וְחֻמְתָּהּ בְּכֻנְיָהּ⁽²³⁾.

19) ובטעם האיסור להוליד ריח, כתב לקמן (סי' תקיא ס"ק כו) שהוא מפני שהולדת דבר חדש קרובה לעשיית מלאכה. ולקמן (סי' תרנח ס"ק ז) כתב, שהולדת ריח בבגד נחשבת כתיקון בלי.

20) ואף בגד שיש בו כבר ריח ורוצה להוסיף בו ריח נוסף, כתב לקמן (סי' תקיא ס"ק כו) שאסור לעשות כן. ומ"מ, מי שהיה אתרת מניח בבגדו ונטלו ממנו, כתב שם שמותר להחזירו לבגד, לפי שאינו מוסיף ריח על הריח הקיים.

ואף להוליד בבגד ריח רע, כגון ליתן בו חומר המבריח יתושים, דעת

הלכות שבת סימן שכב שבג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יח]

ואפשר דחייב לדידה שניסם⁽²⁵⁾.

(29) ובטעם האיסור כתב בספר ההיים שם, שיש לחוש שמא יבואו לקרוא בשטרי הדיוטות, או שמא יכתבו בשבת את שמו של אחד ממשתתפי הגורל ששכחו לכותבו מבעוד יום. והוסיף, שאף על פי שישנם המקילים לענין שמש בית הכנסת שרשאי הוא לקרוא מתוך הכתב בשבת [כמובא במשנ"ב לעיל (סי' שז ס"ק מז)], מ"מ כאן שיש בזה אף משום איסור גורל בשבת, אין להתיר לעשות כן אף לשמש. אמנם, לנבי לקיחת מאכלים ממוכר בשבת, כתב במשנ"ב לקמן (סי' שכג ס"ק ב) שמותר להניח סימן על נייר שכתוב עליו את שם הלוקח, ולא אסר לעשות כן משום חשש קריאת שטרי הדיוטות. ולצורך מצות צדקה, כתב שם שיתכן שמותר אף להניח פתק שרשום עליו את הסכום שצריך הוא ליתן, אם אי אפשר להניח דבר אחר.

[משנ"ב ס"ק כה]

וקיום טוב מן שמע מן אברהם דשני באין זה⁽³⁰⁾.

(30) ואם אין מצוה בדבר, כגון להטיל גורל ביום טוב על חלקי בשר בהמה, כתב לקמן (סי' תק ס"ק ד) שאסור. והוסיף, שאפילו גורל הנעשה על ידי הנחת הסכין בין שני החלקים, ובחור הקונה אם רוצה את החלק המונח לצד גב הסכין, או את הצד השני, נחשב כגורל, ואסור לעשותו ביום טוב.

סימן שכב

דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הפלים

ותקונן וטבילתן בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

דמקח וממכר אסור בשבת יום טוב⁽¹⁾ וכו', וכן מדידה שאינה של מנה גססין אסור⁽²⁾.

(1) וטעם איסור מקח וממכר, כתב לעיל (סי' שז ס"ק לג) שגזרו חכמים שמא יכתוב, ועוד כתב לעיל (סי' שכב ס"ק יח) בשם החי אדם, שבמקח וממכר יכול לפעמים לבוא לידי חיוב חטאת משום מלאכת מחתך, כגון שמוכר סחורה ומחתך ממנה לפי המידה הנצרכת לו, ולענין מכירת חמץ, כגון ערב פסח שחל בשבת ושכח למכור את החמץ מערב שבת, כתב לקמן (סי' תמד ס"ק ב) שאם ירא לתת את החמץ לנכרי במתנה שמא לאחר הפסח לא יחזירו לו, יש מהאחרונים שמתירים למכור לנכרי את החמץ בשבת, ואינו נחשב במקח וממכר בשבת, שהרי אינו עושה אלא להינצל מאיסור חמץ, והביא שכמה אחרונים חולקים, ולדעתם מכירת חמץ אסורה בשבת בכל אופן, גם אם אינו לוקח ממנו מעות כלל, אלא רק קיצץ עמו סכום המקח או מוכר לו כשער שבשוק בלי קציצת סכום המקח.

(2) אבל מדידה של מצוה, כתב השו"ע לעיל (סי' שז ס"ז) שמותרת, ואף שלא דותר איסור שבות אפילו במקום מצוה, ביאר המשנ"ב שם (ס"ק לד) שמדידה אינה איסור חמור כל כך, ואינה אסורה אלא משום שהיא כעובדא דחול, ולכן במקום מצוה הותר.

ומדידה לצורך חולה, כתב השו"ע לעיל (שם) שנחשבת כמדידה של מצוה ומותרת, ולגבי מדידת מאכל לתינוק וכן לגבי מדידת חום לחולה, ראה מה שכתבנו במשנ"ב שם (ס"ק לד).

(25) והואיל חייב מלאכת תיקון כלי הוא אף אם לא תיקן אלא כל שהוא, כמבואר ברמב"ם (פ"י מהל' שבת הל' טז), כתב המנחת חינוך (מצוה לב מוסר השבת אות לג ס"ק ב) שקטיונה כל שהיא חשובה, וחייב בה אף על מלאכת מחתך בכל שהוא, משום 'אחשביה'.

ולדעת החזו"א (תשובות ובתבים סי' עה), פעולה האסורה משום מלאכה מסוימת, אין חייבים עליה גם משום מלאכה נוספת, וכתב, שמטעם זה אין האורג והתופר אסורים אף משום בונה, ונראה מה שכתב המאירי (שבת קד, ב), שהעושה מלאכה לצורך גמר עשיית הכלי, כגון כתיבה ותפירה, אינו חייב עליה אף משום מכה בפטיש.

[משנ"ב ס"ק כב]

ולת"י אסור אף בחל"ט⁽²⁶⁾ וכו', דקובצא דמי למקח וממכר⁽²⁷⁾.

(26) והגלות המתבצעות על ידי איסוף כסף מאנשים רבים על מנת שיוכה אחד מהם בכל הכסף, כתב בספר ערך שי (חור"מ סי' קעג סי"ב) שהואיל ונהגו כל העולם בהגלות אלו, נחשב הדבר כקנין סיטומתא, ואין בזה משום חשש גזל [וכן מבואר בשו"ת חת"ס חור"מ סי' סו אות ב, שמנהג העולם נחשב כסיטומתא ומועיל לבטל דין אסמכתא]. ובשו"ת בית שלמה (חור"מ סי' כא) כתב שאין בהגלות אלו משום סרך גזל, מפני שלדעת פוסקים רבים משחק בקוביא אינו נחשב כאסמכתא [כמבואר ברמ"א לעיל (סי' רו ס"א)], ואף לדעת החולקים, מ"מ הואיל ומועיל הדבר מצד דינא דמלכותא, יש לתלות שהקנו המשתתפים את כספם לזוכה בלב שלם.

אמנם, בחזו"א (חור"מ ליקוטים סי' טז ס"ק יא) מבואר, שאין דינא דמלכותא מועיל לבטל דין אסמכתא, אכן, במקום שמנהג העולם כפי דין המלכות, כתב בשו"ת מנחת יצחק (חי' סי' קע אות ב), שאין הדבר אסור משום אסמכתא, מפני שנחשב הדבר כסיטומתא, וכדברי החתם סופר הנ"ל.

והגלות המתבצעות באופן שנותנים כמה אנשים סכום מועט על מנת שיוכה אחד מהם בחפץ מסויים, כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ב יו"ד סי' ל) שמותרות הן, כמבואר בשו"ת חוות יאיר (סי' סא), וביאר הרב פעלים, שהואיל והזוכה אינו מקבל את הכסף שנתנו, אלא חפץ אחר, אין הוא זוכה בדבר ששייך להם אלא בחפץ ששייך לבעל הגורל, ועל כן אין הוא נחשב כגזול את שאר האנשים המשתתפים בהגלה.

והגלה לצרכי צדקה, כתב בספר פתחי חושן (בדיני קנינים פכ"א הע' לב) שמותרת היא לכולי עלמא, כיון שעיקר מטרת המשתתפים בהגלה אינה לזכות בפרס, אלא לתמוך בצדקה, ואף באופן שעיקר מטרת המשתתפים היא לזכות בפרס, מ"מ עיקר ההגלה היא עבור הצדקה.

(27) וכן לשחק בתם וחסר זוג או פרט כדי להרויח אגוזים וכדו', מבואר ברמ"א לקמן (סי' שלח ס"ה) שאסור בשבת, כיון שהרי זה כמקח וממכר, ומ"מ הוסיף הרמ"א (שם) שאין למחות בנשים וקטנים המושחקים בזה, שמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מודירין.

[משנ"ב ס"ק כז]

ועין פנור'קנ"ש⁽²⁸⁾ וכו', וכן פתב פספר תתיים⁽²⁹⁾.

(28) נראה שצריך לומר נור ישראל (קצות השלחן סי' קמו בדי"ש ס"ק ע).

הלכות שבת סימן שכב שכן כנגד באר הגולה

ט הדין והדין
ודלא כרבי י
בגמרא כ
בפרק כג (בן הוריו)
שם כרבי חסדי

א ביצה ביט משנה
וקמא
וקדוש לה
שם ב ר' ע' ו' ש' ו' ש'
נראה דברי ר' חסדי
בפרק ד מהלכות
יוס' טוב

חלק פלוני שלו, טהורא שיהיו (יט) החלקים שוים ואינו עושה אלא כדי להשוותם שלא להטיל קצאה ביניהם. אכל עם אחרים אסור. (כ) *כיון שמתקפידין (כא) *זה על זה יבואו לידי מדה ומשקל. אבל לתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה (כב) ולהטיל גורל עליהם, אפילו בבגדיהם ובחל אסור משום קוביא. יגיש אומרים דעם בניו ובגדיהם מותר להטיל גורל אפילו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מפני (כג) שאין מקפידים: הגה ואסור (כד) להטיל (ו) וזו גורל (כה) בשבת אפילו על ידי איגודיהדי (מהרי"ל):

שכב דיגי השאלה וקנן ערכי שבת והדחת הגלים ותקונן וטבילתן בשבת, וכו' י' סעיפים:
א (א) *מותר לומר לחברו מלא לי כלי זה, אפילו הוא (ב) מיוחד (ג) למדה. כוהני מלי בשבטל הלוקח מדה של מוכר (ד) ומוליכו לביתו, ואין צריך לומר אם מביא הלוקח מתוך ביתו ואומר לו מלא לי

שערי תשובה

[ו] גורל. עין באה"ט. וצו בשבת ציצק ח"ג סימן כד דפתח גס"ק, ב"ן שהיה ספק דפסקה, וכן משמע ב"צ. אכל להטיל גורל על קדוש של מ"ש ודאי אסור, ע"ש:

באר הגולה

ב"ד אף דאין דרך גזירה בכך. ולפי זה נראה מברחים לומר מה דתתיר לקטט לכתחלה להרים היא משום דסתמו אינו מקפיד על הפסד וכו'. ואפשר דיש לסלק ולומר דשם מחבר לא שנה כלל בהתחבר, אלא זה אינו, כיון דמסתברא דבר שדרכו להספידו ביד שנה שם בהתחבר אפילו ביד. ממילא אין להטיל מרבבן בכל פנא, בן נראה לעניות דעתי: * כיון שמקפידין. עין משנה ברורה מה שכתבתי. והוא ממגן אברהם. וצו שם שכתב עוד דאי דעין בכך חבירה שפסקידין זה על זה, אפילו להטיל כלי גורל אסור, דהיינו שכתבנו להזכיר שם מדה ומשקל ומנן, וזה אסור כמו שכתב סימן שכב: וגם צעם השתתפות באנשים בצלו אין ב"דא להטילה. דמתוך שנים רגילים לשאל פתח אחד מחברו, ודאי יבואו לשאל גם בשבת יוס' טוב, ומתוך הקפדתו אלו על אלו יבואו לידי מדה ומשקל; וממילא סתם שאלה ביוס' טוב אחד מחברו, אף באפן סתם בשאר בגי' אדם, באלו בני התבונה המקפידים אין נכון ב"דאי, דבואו לידי שם מדה ומשקל. וזה דוקא בבני חבורה, אבל סתם שכנים שאינם חברים, אף ששבתם הם ג' בן מקפידים, מכל מקום סתם לשאל אחד מחברו בשבת יוס' טוב, דמתוך שאין רגילין לשאל זה מזה פתח, לא יורונו שכתבנו לידי אסור. וזה תכן דברי סמג' אברהם כה שחזיא מתוספות. ונראה דאף להטיל כלי גורל לא אסור בשכנים, מתוך שאין דבר זה מצוי אצלם סתם לא חששו רבנן שכתב לידי אסור, כן משמע מפיסת המגן אברהם, עין שם: * זה על זה. כהנא אפ"ה דמפיס אדם עם אורחיו וכן האורחים מפיסין זה עם זה מי שישל חלקו תחלה, אבל לא שישל חלקו ויחלק חברו, ויטעם, כיון דאין שום נפקא מנה במבוא, רק מי שישל תחלה, הוא רק כמי שפסיל מי שיעלה לקדוש דהקל סמג' אברהם. אף קשה למה מסיים התוספתא אכל לא שישל חלקו חברו, הנה לה להשמינו יוסי רבותא, ואפילו להשוות החלקים בסבן אסורים האורחים להיסי גורלות? ויש לומר דנה אינו מצוי, משום דהבטלה ביה משנה החלקים לפנייהם:

הספר פתח, אכל להטיל גורל על ידי פתקאות שנקטבו מערב שבת שם כל אחד עליו ומטילין בקלפי ומוציאין פתקא מי שיעלה לספרתיה, אסור, וכן כתב בספר החיים: (כה) בשבת. עין במגן אברהם, (כג) ואפילו אם הוא דבר מצוה ולא הרי מצוי למעבד מאחזקו, גס"ק אסור בשבת, (כד) וביוס' טוב, משמע ממגן אברהם דש"ר באפן זה. וצו בשער הצי"ן:

א (א) מותר וכו'. הינו, אף דמקח וממכר אסור בשבת יוס' טוב, ואחד (ב) המוכר בפה או פמסיה ומשיכה וכן מידה שאינה של מצוה גס"ק אסור, וכנ"ל בסימן שו, אפילו הכי מותר לומר בלשון מכירה 'מכר לי' ואינו מוכר שם מדה, רק 'כלי זה' סתם: (ב) מיוחד למדה. פרוש, שרגיל למדד ולמכר בו: (ג) ומוליכו לביתו. שאין זה דרך מקח וממכר, (ד) וגם לא מתוך

שער הצי"ן

(ח) מגן אברהם: (ח) בן משמע מפיסת המגן אברהם ומתוספת שבת, וצו מה שכתבנו עוד בבאר הגולה: (יט) חש"מ משפט סימן שצ, ע"ש: (כ) שם לדיעה הנכונה, ואפילו לדיעה הטור שם אין נכון מצד אסור, ע"ש: (כא) רב"ם בפ"ק כג: (כב) לא ידעתי מנא לה להקל בשהתפסה הוא להשוות החלקים: ואולי מצד הסבא, דכיון שהם אחים אף שפסיסם מכל מקום אמרין שאין מקפידים: (כג) וחבאי סמג' אברהם ראה לזה משה דמ"ק המשנה 'סילין תלשים על הקדשים ביוס' טוב, ואי ניקא משום דבשבת לא היה כי אם בשר עולה, הלא היה בו לחם סתם. ולעניות דעתי אין ראיה בל"ק, משום דלחם סתם לא היה מניח לכל אחד כי אם דבר מוצט מאד, לכל אחד כזית או כפול, לא הטילו עליהם טורל; וגם אפשר דוקא דנקט המשנה ביוס' טוב משום סיפא דאכל לא על המנות, לאשקיעין ביוס' טוב נמי אסור: (כד) עין שם בדברי רבאפן זה גם בלש"ן ספר, והינו משה שהמירו להטיל תלשים על הקדשים ששטחו ביוס' טוב, וגם זה לא אבין, דלמא רק על אכילת בשר קדשים שהיא מצוה עשה גמרה דהיירי אבל לא לשאר דבר מצוה, וסדע, דמא רישא דמשנה אמה בסתם 'מפיס אדם על המנות עם בניו ובגדיהם' ולא עם אחרים, והינו מנות דשבת שהיא גס"ק דבר מצוה לאכלם, וכליל מנה נמי יוס' טוב דמחברו בפנא, ואפילו הכי אסור, וכל כדכח דקדשים שאני, וצריך עיין, וכל כלי שנים בשבת ודאי אין להקל בזה וכדעת המגן אברהם, ואף שהשגנו לעיל על ראיתו, מכל מקום דינו אמת: (ה) רב"ם: (ז) אלהי רב רב בשם שלטי"גבורים: (א) מקרא:

הלכות שבת סימן שכא

המשך מעמוד 302

שהיא נבלעת בתוך גופו, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שטז ס"ק מט).

[ביה"ל ד"ה לקולן]

לא מקרי פסלת מותר אכל⁽¹³²⁾.

(132) וטעם נוסף להתיר קילוף, כתב בביה"ל לעיל (סי' שטז ס"ד ד"ה מתוך) בשם הים של שלמה, שכן שהקליפה והפרי מחוברים יחד, אין הקילוף סמוך לאכילה נחשב כבורר אלא כתיקון המאכל, ואין שם פסולת על הקליפה. והחז"ר כתב (אורח סי' נד ס"ק ד) שאין טעם זה נכון, ואין היתר לקלף אלא משום שאי אפשר לאכול את הפרי באופן אחר, ודרך אכילתו לקלף הפסולת.

ומה שלא כתב בביה"ל לעיל (סי' שטז ס"ד ד"ה מתוך) לענין הוצאת עצמות הרגים, את ההיתר שכתב כאן לענין קילוף [שאי אפשר באופן אחר], הרי זה משום שבעצמות של דגים יש אופנים שאפשר לקחת את בשר הדג מהעצמות, מה שאין כן בקליפת פרי (איל משולש פ"ז הע' קצו), וכן משמע בשרית אגרות משה (אורח ח"ד סי' עד בורר אות ו).

ואפילו מאכלים שאפשר לחתכם לשני חלקים ולהוציא את האוכל מתוך הקליפה, כגון ביצה או בנה, דעת הגרש"ז אייערברך (ששי"כ פ"ג הע' לב ופד) שמותר לקלפם בשבת, שכן שהקליפה מכסה את האוכל מכל צדדיו, ואי אפשר להגיע אל האוכל אלא על ידי חיתוך המאכל, נחשב הדבר כדרך אכילתו. וכן דעת הגרש"ז שיינברג (חידושי בתרא), שאף שכתב המוש"ב שאין זו ברירה כיון שאי אפשר בענין אחר, מימ אין כוונתו להתיר רק כאשר אין זה אפשרי, אלא אפילו כאשר אפשרי הדבר, אלא שגורם הוא טורח מיותר, כגון בעצמות של דג, אין איסור להוציא את הפסולת מהאוכל, כיון שזוהי דרך אכילתו, והוסיף, שהוא הדין בתפוחי אדמה, שקל יותר ונוח לרחצם מהלכלך שעליהם מאשר לקלפם, שמותר לעשות כן.

וכן לגבי הסרת עור הדג, דעת הגרש"ז אייערברך (שולחן שלמה הע' יט בשולי הגליון) שאף שאפשר להוציא את בשר הדג מהמקום שאינו עטוף בעור, מימ מותר לעשות כן, שאין זה נחשב אלא כקילוף ולא כברירה, וכשם שמותר להסיר את כל קליפת הביצה אף על פי שלאחר שקילף מקצתה יכול הוא לאוכלה על ידי כפית.

וכן לימון, כתב הגרש"ז אייערברך (שולחן שלמה ס"ק כ) שאף שבימות החול רגילים לסוחטו, מכל מקום מותר לקלפו בשבת, אם רצונו לאוכלו ולא לסוחטו.

והחותר תפח לכמה חתיכות, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ה ס"ק ח) שאף על פי שיכול לאוכלו בלא לקלפו, מימ מותר לקלפו, שכן שכן היא הדרך לקלפו, נחשב הדבר כדרך אכילתו.

ולענין קרום המתהווה על החלב שהתבשל, אם מותר להסירו כמו שמותר לקלף קליפות של שום או בצל, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שטז ס"ק סב).

פ"ג הע' מח) וכן דעת הגר"ש אלישיב (איל משולש פט"ז הע' י) שאף על פי שלכתחילה יש לנקותם מערב שבת, מימ אם לא עשה כן מותר לשוטפם בברו כשבת סמוך לאכילתם.

מאידך, דעת החז"ר (חוט שני ח"ב פכ"ה ס"ק ו אות ג) שאסור לשוטפם בברו משום בורר, וביאר הגר"נ קרליץ (שם אות ב עמ' פז), שביררה במים נחשבת לברירה בכלי, מה שאין כן קילוף פירות, וכן צידד בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' לח), ומה שהתיר השר"ע לקמן (סי' שכג ס"ז) להדיח כלים במים לצורך השבת, ביאר הגר"נ קרליץ (שם ס"ק ג עמ' ע) שכוין שדרך שימושם של הכלים הוא באופן שהם מתלכלכים ולאחר מכן מנקים אותם. אין הלכלוך שעליהם נחשב כתערובת, מה שאין כן פירות, שבאופן טבעי יש עליהם לכלוך, ואם כן נחשב הוא כתערובת עם הפרי, ומשום כך כשמנקים אותם נחשב הדבר כתיקון, ואסור משום בורר [נסבא דומה לו הובאה בשם הגרש"ז אייערברך בששי"כ פ"ג הע' ז]. ואף לשטוף פרי אחד שנפל והתלכלך דעת הגר"נ קרליץ (איל משולש פט"ז ס"ק יח) שאסור, ובשו"ת מנחת יצחק (שם) צידד להתיר, אמנם אם ידע כבר בערב שבת שהתלכלך הפרי, צריך לנקותו אז. ולגבי שטיפת חומרי ריסוס, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שטז ס"ק כט).

[ביה"ל ד"ה תבוא עליו ברכה]

רק למלא במקום הריק⁽¹³³⁾ וכו', ש"ך בו שם קמח⁽¹³⁴⁾.

(130) וכן דברי מאכל הנתונים בתוך שפופרת, דעת הגרש"ז אייערברך (ששי"כ פ"א ס"ד) שמותר להוציאם על ידי לחיצת השפופרת, ואין בכך משום איסור ממרח, כיון שאין כוונתו לצורה הנעשית על ידי השפופרת. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ה ס"ק ח), והוסיף שם, שאם הוא מעוניין בצורה המיוחדת הנצרכת מכך, כגון שמקשט עוגה ונתן עליה קצפת במזרק, אסור לעשות כן.

(131) שכן שמירוחו אינו כדי לאוכלו, אלא כדי לסתום בו את פי החבית, אסור. וכן למרוח מרגרינה או חמאה על שפתיים ויבשות או על גבי כווייה, דעת הגרש"ז אייערברך (שולחן שלמה ס"ק כה) שאסור [אפילו באופן שאין בדבר משום איסור רפואה], ולא הותר לעשות כן אלא אם כן יכסה את המשחה שעל גבי הכווייה בתחבושת וכדו', שבאופן זה אין הוא מקפיד להחליק את המשחה. וכן למרוח ביום טוב מרגרינה וכדו' על גבי תבנית אפיה כדי שהמאפה לא יישוף או ידבק לתבנית, דעתו (שם) שמותר, שהרי אינו מכוין למרוחה בכל מקום בשוה. ומטעם זה מותר אף להניח משחה לתינוק מתחת לחיתול מעט פה ומעט שם, אף על פי שבשנותן לאחר מכן את החיתול על התינוק, מתפשטת המשחה על גופו באופן שווה. וכן הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פט"ז ס"ק לח) שאין למרוח את המשחה כדי שחגיע לכל מקום אלא רק יניחנה על גבי המכה, וכן יכול להניחה על תחבושת ואת התחבושת יניח על גופו אף שעל ידי כך תתמרח המשחה על גופו. ולגבי הממרח את המשחה עד

הלכות שבת סימן שכב

המשך מעמוד קנב

[משנ"ב ס"ק ט]

אָלֶיךָ־בְּהִיבָה⁽¹³⁵⁾.

(12) ובמאכלי אדם, כתב המנחת חינוך (מצוה לב מוסף השבת אות ג) ס"ק ג) שכל שכן שאין בהם משום תיקון כלי.

אמנם, לענין חלה שנחסרה ממנה חתיכה, ורצוה להחזירה לתנור ביום

מקדים מצות נטילת ארבעה מינים, [והוסיף, שכל זה בתנאי שמייד בתחילת הטלטול יצא ידי חובה, שאז יש עוד סביר להקל והיא שמצוות ארבע מינים תדחה את איסור הטלטול]. וכל זה דוקא באופן שאין ערבה אחרת, אבל אם יש לו אחרת, בודאי אין להכניס את עצמו בפרצה ודוקה.

הלכות שבת סימן שכב

המשך מעמוד קודם

הקיר, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תק ס"ק טז) שהטעם שאסור נלפי הריח

והריח משום שנראה הדבר כעשיית כלי כיון שעושה לו בית יד.

[בה"ל ד"ה אכל]

דלפי מה דקדקא לן שם לקאנה אין קפד לטלטלם⁽¹⁴⁾.

14) שם כתב השו"ע, שהותר לטלטל גרעיני תמרים במקום שרגילים להאכיל בהם את הבהמות, וכתב המשנ"כ שם (ס"ק קכב), שבמקום שאין הדרך להאכיל את הבהמות בהם, אסור לטלטלם, אף על פי שראויים הם להם.

טוב ולאפותה כדי שיתחשב חלה שלימה, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ ח"ג פניה ד'ע' לה) שיתכן אסור, שאף על פי שאין איסור תיקון כלי באוכלין, מימ בתיקון שהוא דבר המתקיים ומתעיל לכל אדם, וגם אינו צורך ליום טוב אלא רק למצוה, יתכן שאסור.

[משנ"כ ס"ק יא]

ש"ך פנה תקון פלי⁽¹⁵⁾.

13) אמנם לענין עשיית נקב בבשר שחוט על ידי סכין על מנת לתלותו על

הלכות שבת סימן שכב

המשך מעמוד 304

וכן קריעת נייר טואלט, או שקיות המחוברות זו לזו בגליל, במקום המיועד לחיתוך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאסורה מדרבנן, שאף על פי שחותך במקום זה מטעמי נוחות, מימ כיון שהחיתוך לפי מידה גורם לו לנוחות בחיתוך, נחשב הדבר כמחתך מדרבנן, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קטו) שאף על פי שיתכן שאין קריעת הנייר טואלט אסורה מהתורה, מפני שכבר נעשה השיעור והמידה לפני קריעתו, מימ מדרבנן בודאי אסור.

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"ב מכתב כג אות ז, ובש"ש ח"ג פ"ט הע' כה וסא) שהחיתוך פקק הבקבוק והפרדתו מהטבעת שחתתיו אינו בכלל מחתך, כיון שטעם חיתוכו במקום זה אינו משום שמעונין שיחיה הפקק דוקא במידה זו, אלא משום שבמקום זה הפתיחה נוחה יותר, וכן קריעת אריות ופתיחת שקיות מזון במקום המסומן לכך, כתב שם (פ"ט הע' כה) שמותרות מטעם זה, [ולגבי חשש תיקון כלי בפתיחת פקקים, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שד ס"ק כג)].

ומטעם זה כתב הגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"א מכתב ט אות ב) שמותר להסיר את הלשונית שבפחית שניה, והוסיף (ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' יב אות א), שכיון שכדרך כלל זורקים את הפחית לאחר השתיה, אין לפחית חשיבות של כלי, ולכן אין לפתיחתה חשיבות של מלאכת מחתך, וכן כתב (שש"כ ח"ג פכ"ג הע' נה) לענין חיתוך נייר טואלט, וכן דעתו (בנין שבת פכ"ח אות ג, וארחות שבת פ"א הע' ט) לגבי הפרדת גביעי לבן במקום המיועד לכך, וכעין זה כתב בש"ת אור לציון (ח"ב פכ"ז תשובה ז), טעם נוסף לכך שאין בהסרת הלשונית משום איסור מחתך, כתב הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' שד ס"ק ז אות ד), שאיסור מחתך הוא רק כשיש לחתוך ענין בדבר הנחתך, וכאן אין הוא רוצה את הפחית הנחתכת, אלא רוצה שיחיה חור כדי שהמשקה יצא בצורה הטובה ביותר.

ולקדו צמר גפן לפי מידה, כגון שמקפיד לחותכו בגדל המתאים לשימוש מסוים, כתב בשו"ת מהר"ם כריסק (ח"ג סי' לה) שאסור משום מחתך, וכן כתבו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' מה אות ב) ובשו"ת אור לציון (שם פל"ז תשובה כב), וכן מבואר בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קטו), ואף לדעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ח ס"ק א) נחשב הדבר כמחתך, אם מקפיד הוא לחתוך במידה מדויקת ואינו חותך חתיכה רק כפי הכמות שצריך [וראה בדברי הגרש"ז אויערבך שש"כ פליה הע' מז, ובח"ג שם].

ולענין מחתך במים ובשאר דברים לחים, כגון שמחלקם לפי מידה,

צובע, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שכ ס"ק נט), דעת הגר"נ קרליץ (ארחות שבת ח"א פ"ט הע' צה) שמותר, מפני שמטרת הריח אינה אלא להעביר את הריח הרע, וכמו שצידד בשו"ת שאילת יעבץ (ח"א סי' מב) שבאופן זה לא נאסרה הולדת ריח. מאידך, לדעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' תקיא בשולי הגליון אות טז) טוב שלא להניח סבון זה בשבת, מפני שמוליד ריח במים.

21) והסרת חלק מהבשר על ידי חיתוך, כגון החיתוך הנעשה בבית מילה או גזיות הצפרנים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ט ס"ק א) שאין בזה משום איסור מחתך, אלא רק משום איסור גזוז.

22) ומי שתוחב נר עבה בפמט (מים טורח), ועל ידי זה נשחק חלק מהשערה ונחתך, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ג הע' קלו) שיתכן שאין בזה משום איסור מחתך, כיון שאינו עושה פעולה מיוחדת של חיתוך, אלא הנר נחתך אגב התחיבה.

23) וכן לפתוח בקבוק על ידי הפרדת הפקק מהטבעת שבתחתיתו במקום המיועד לחיתוך, דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ד סכ"ח) שאסור משום מחתך, כיון שבחיתוך הטבעת נעשה הפקק נוח לשימוש. והוסיף (משמרת מועד קונטרס בסוף ח"ב אות ה), שאף שיתכן שאין בזה משום איסור דאורייתא, מימ איסור דרבנן והאי שיש בכך, וכן דעת הגר"ש וואנר (משמרת מועד שם) שמסתבר להחמיר שלא לפתוח פקקים כאלו בשבת, הן משום מחתך, והן משום חשש מכה בפטיש. והגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ט סוף ס"ק א) הסתפק שמא אסור הדבר מהתורה, משום שחיתוך הפקק נעשה במקום שקבע היצר שהוא הטוב ביותר לחיתוך, חאת כדי שיחיה ראוי הפקק לשימוש, ומשום כך נחשב הפתוח כמקפיד על המידה [וראה להלן דעת החולקים].

ואם אינו מפריד את הפקק מהטבעת לגמרי, אלא משאיר אותו מחובר אליה במקצת, דעת הגר"ש אלישיב (שם) שמותר הדבר. [וראה מה שכתב הצפנת פענח על הרמב"ם פ"א מהל' שבת ה"ז, שהחותך דבר ואינו מסיים את חיתוכו, אינו בכלל מחתך].

וכן פתיחת פחית שחיה על ידי הסרת הלשונית, דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת שם פ"ד הע' 75) שאסורה משום מחתך, כיון שחותכה באופן שנעשה הקב נוח לשימוש.

הפרדת גביעי לבן במקום המיועד לכך, דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"א הע' ט) שאסורה משום מחתך, וכן דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ז עמ' מה), והוסיף, שאף על פי שמקום החיתוך כבר מסומן, ועל ידי כן קל להפריד את הגביעים, מימ יש בזה משום איסור מחתך מדרבנן.

הלכות שבת סימן שכב

המשך מעמוד הקודם

(חוט שני שם פט"ז ס"ק ב), שהיינו משום שאין החותך צריך את מידת הכבוד, אלא את מידת הפתח בלבד.

[בה"ל ד"ה אחד]

תיב קטשם מתפף אי מפרה צל"ק יד' (24).

(24) וכן כתב בשע"צ לקמן (סי' שם ס"ק עז) בשם התפארת ישראל, שגם בקריעת נייר ביד יש איסור מחתך.

כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ל אורח א) שאין איסור בדבר, כיון שאין זה דומה כלל לחיתוך עור שהיה במשכן.

ופתיחת פתח כגדר במקום הצואר כפי מידת הצואר, כתב השו"ע לעיל (סי' ש"ז ס"ג) שאסורה משום תיקון כלי נראה משגיב שם (ס"ק כב) שחייב משום משום מכה בפטיש, ולא הזכיר שחייב משום מחתך. ובטעם הדבר ביאר הגר"ש אויערבך (ששי"ב פ"ט הע' ל) והגר"צ קרליץ

הלכות שבת סימן שכד

המשך מעמוד 312

לנהר וכדו' ואינו יכול להוביל לשם את בהמתו, שאז הם מוקצה, אבל לפי התיורח השני בתוספות, העשב התלוש הוא מוקצה משום שאינו יושב ומצפה שנכרים ילקטו אותו.

הרעק"א (בהגהותיו על השו"ע) שלפי התיורח הראשון בתוספות (שבת קכב, א ד"ה איני), כיון שבזמן שהעשבים מחוברים לקרקע הם מוכנים לבהמה, לכן גם לאחר שנתלשו אינם מוקצה, אלא אם כן הם מעבר

הלכות שבת סימן שכה

המשך מעמוד קנב

(סי' תקטו ס"ק עח), שהעיקר כדעת הי"א שבמחצה על מחצה מן הסתם נעשה לצורך שניהם, לכן סתם כאן שאסור ליהנות מן המלאכה עד לאחר שיעבור שיעור 'בכדי שיעשו'.

(24) ואף שהיה מקום לומר שאין ברירה, ואם כן אותם פירות שהגיעו ליד דהשאל נלקטו עבור הנכרים, ביאר בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רמו), שכן שפירות אלו הם דבר שיש לו מתייר, יש בהם ברירה, ועל כן תולים שהפירות שהגיעו ליד הישראל הם אלו שנלקטו עבורו.

(25) שם כתב (ס"ב סוף ד"ה ואם יש), שהמיקל ליהנות ממלאכה שנעשתה על ידי נכרי לצורך עצמו ולצורך ישראל, אין מוחים בידו.

[משנ"ב ס"ק כח]

שלא יקנו מקלאכה הפעשית בשביל ישראלי בשבת (26) וכו', לאקדו לאינר-הודי בשבת להקין שיהיה מן על מוצאי-שבת מיד'.

(26) ואפילו הנאה שאינה מגוף הדבר שנעשתה בו המלאכה, כגון להיכנס לבית על ידי מפתח שהובא דרך רשות הרבים, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ב סי' עז) שאסור. והביא הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ה אורח ב) ראייה לדבר, מדברי המשגיב לקמן (סי' תקיח ס"ק מה) לענין מי שהיו לו לפתות טמונים בקרקע, ובא נכרי ועקרם לצורך ישראל, שאסורים באכילה ובטלטול עד מוצאי שבת 'בכדי שיעשו'.

אולם למעשה כתב הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"א סי' יח בירורי הלכה ס"ק נט) שמותר להיכנס לבית זה, כיון שלא נעשה שום איסור בפתיחת הבית אלא רק בהבאת המפתח, ולא מצאנו שאסור חו"ל ליהנות אלא מגוף הדבר שנעשה בו האיסור. ובטעם הדבר שאסור ליהנות מן הלפתות, כתב שם שכן שטמונות הן בקרקע, הרי הן בטלות לקרקע ותחשבות כמי שאינן בעולם, וכשהוציא אותן הנכרי מהקרקע נחשב הדבר כאילו נעשה האיסור בטופן.

ואפילו באופן שפתיחת הדלת עצמה נעשתה באיסור, כגון שפתחו את הדלת על ידי כרטיס מגנטי, דעת הגר"ש אלישיב (מלכים אמנון עמ' תקכח) שמותר להיכנס לבית, כיון שפתיחת הבית נחשבת כחסרת המניעה להיכנס לבית, ואין הישראל נהנה מגוף המלאכה.

ליהנות מן המלאכה מיד עם צאת השבת על פי דברי שו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רמו), שלענין שיעור 'בכדי שיעשו' די שיעבור שיעור עשיית המלאכה, דדיווה דדלקת המנע, ואין צריך להמתין מליהנות כשיעור הזמן שצריך לעבור כדי שיהנה הוא מהמלאכה. וכן דעת הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"א סי' יח ס"ק סז), שאף שיש המקילים להתיר מלאכה שנעשה מומר בשבת מיד עם צאת השבת, מ"מ אין הדבר פשוט לחלוטין, ועוד, שיש בזה משום ביזוי השבת. וכן דעת הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' כא וישא יוסף ח"א סי' טז) שבשעת הדחק אפשר להקל בכך, כשיטת ר"ת שבמותר לא שייך הטעם שהיה איסור אמירה קל בעיניו, אך במקום שאפשר ראוי להחמיר [ונראה מאור השבת שם וארחות שבת ח"ג פכ"ה הע' כה מזה שכתבו ברענן].

(22) ומ"מ אפילו עבר הישראל וצויה לנכרי לעשות מלאכה עבורו בשבת, כתב השו"ע לעיל (סי' שז ס"ב) שמותר לו ליהנות ממנה במוצאי שבת לאחר שיעבור שיעור 'כדי שיעשו', וגם אם אין הישראל נהנה ממלאכת הנכרי, כגון שחימם הנכרי תבשיל בצווי דהשאל ולאחר מכן התקרה התבשיל, כתב המשגיב לעיל (סי' רג ס"ק צו) שצריך הישראל להמתין עד מוצאי שבת 'בכדי שיעשו', ואע"פ שתבשיל שהכין הנכרי מעצמו עבור ישראל בשבת, מותר לישראל ליהנות ממנו מיד לאחר שהתקרה, ואפילו בשבת, מ"מ בשע"ב הישראל וצויה את הנכרי קנסוהו חו"ל, והחמירו עליו את הדין, וכשחל יו"ט אחר השבת, כתב השו"ע לקמן (סי' תקטו ס"א) שאסור עד מוצאי יו"ט בכדי שיעשו.

[משנ"ב ס"ק כז]

ומתקצה אינן-הודים (28) וכו', צד וקלט אף דהרב היו אינן-הודים (24) וכו', וצ"ע כמה שכתבנו לעיל סימן רעו פבאור הלכה (25).

(23) ואע"פ שיש הסוברים שבמחצה על מחצה נחשב הדבר כספק אם עשה הנכרי את המלאכה עבור ישראל או עבור נכרי, וכמו שכתב לעיל (סי' רעו ס"ק טז), ואם כן לדעת היש אומרים המובאת בשו"ע להלן (ס"ז) שבספק אם עשה הנכרי את המלאכה עבור ישראל או עבור נכרי, מותר ליהנות מן המלאכה מיד במוצאי שבת, גם בנדרן זה יהיה מותר ליהנות מן המלאכה מיד במוצאי שבת, מ"מ כיון שכתב בשע"צ לקמן

